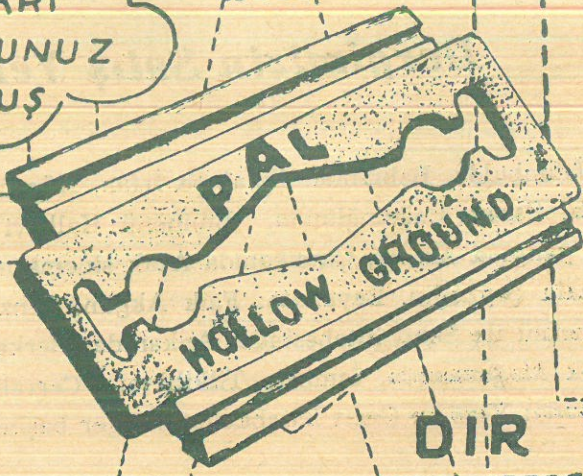
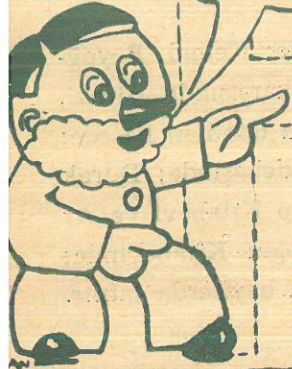

SABAHLARI
İLK DOSTUNUZ
OYULMUŞ

Türkiye İş Bankası

İkramiye Plânı

Bahçeli ON ev ile zengin para
ikramiyeleri

Yıl sonuna kadar çekilişler:

1 Haziranda	2 Bahçeli EV
24 Ağustosta	2 " "
1 Kasımda	2 " "
28 Aralıkta	3 " "

Doktor

Halil Okan

Birinci Sınıf Dahiliye Mütchassısı

Perşembe halk günü

İstanbul - Şehzadebaşı Tramvay
durağı No. 85 - Tel. 25888

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK HALK
KÜLTÜRÜ BELGELERİ DERGİSİ

Nisan 1951

İÇİNDEKİLER:

Kendine Dönüş	Dr. Cahit TANYOL
Çıldır'da «Üç-Uğuz Kardeşler» Efsanesi	KIRZIOĞLU M. Fahrettin
Aşk Ömer Hakkında Üç Yeni Vesika	Cahit ÖZTELLİ
«Yusufelili Huzûri» Hakkında (II)	M. Gökalp ALADAĞ
Naldöken Tahtacıları'nda Yataklar, Yemekler ve Kapları (III) R. YETİŞEN	
Silleli Sürûri'nin Yayınlanmamış Şiirleri	Abdülkadir ERDOĞAN
Yerlere Atfedilen Hikâyeler: Gerdek Kayası v.s. ...	Dr. N. B. BALCIOĞLU
Kıtaplar: Kiği - Bu da Bizim Köy - Kırkköse - Karadeniz Türküleri T. F. A.	
Ölüm ve Yas Göreneklere ve Bir Ağıt	İ. İsmet ÖZALP
Bir Şiir: Koşma	Nermin TOK
Ayın Folklor Olayları: Türk Kadın Kıyafetleri Sergisi — UNESCO,	
Manevi ve İctimai Bilimler» Üyeliği — XXII. Müsteşrikler Kongresi	

Sayı : 21

Kuruş : 25

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ FİİLEN İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

491

600

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK HALK
KÜLTÜRÜ BELGELERİ DERGİSİ

Nisan 1951

İÇİNDEKİLER:

Kendine Dönüş Dr. Cahit TANYOL
Çıldır'da "Üç-Uğuz Kardeşler" Efsanesi KIRZIOĞLU M. Fahrettin
Âşık Ömer Hakkında Üç Yeni Vesika Cahit ÖZTELLİ
"Yusufulili Huzûri" Hakkında (II) M. Gökalp ALADAĞ
Naldöken Tahtacları'nda Yataklar, Yemekler ve Kapları (III) R. YETİŞEN
Silleli Sürürü'nün Yayınlanmamış Şiirleri Abdülkadir ERDOĞAN
Yerlere Alfedilen Hikâyeler: Gerdek Kayası v.s. ... Dr. N. R. BALCIOĞLU
Kitaplar: Kığı - Bu da Bizim Köy - Kırkköse - Karadeniz Türküleri T. P. A.
Ölüm ve Yas Göreneklere ve Bir Ağıt İ. İsmet ÖZALP
Bir Şiir: Koşma Nermin TOK
Aynı Folklor Olayları: Türk Kadın Kıyafetleri Sergisi — UNESCO,
Manevi ve İçtimai Bilimler- Üyeliği — XXII. Müstesrikler Kongresi

Sayı : 21

Kuruş : 25

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ FİLEN İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

491

Türkiye İş Bankası

İkramiye Planı

Bahçeli ON ev ile zengin para
ikramiyeleri

Yıl sonuna kadar çekilişler:

1 Haziranda	2 Bahçeli EV
24 Ağustosta	2
1 Kasımda	2
28 Aralıkta	3

Doktor

Hallî Okan

Birinci Sınıf Dahiliye Mütchassısı

Perşembe halk günü

İstanbul - Şehzadebaşı Tramvay
durağı No. 85 - Tel. 25888

400

«Türk Halkbilgisi Derneği» nin neşriyat organıdır.

Türk Halkbilgisi Derneği açresi:
Çemberlitaş, Atikalı Paşa med-
resesi Muallimler Birliği bina-
sında hususi daire - İstanbul

TÜRK HALKBİLGİSİ DERNEĞİ İDARE KURULU:

Başkan: Effâatun Cem Güney, Umumi Kâtip: Behçet Kemal Çağlar, Muhâsib: Ömer Raci Damacı, Üyeler: Dr. Cahit Tanyol, İhsan Hınçer, Mahmut Kemal Yabancı, Ali Rıza Yalçın, Sadi Yaver Ataman, Mehmet Bilge.

İLİM HEYETİ:

Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, Prof. Dr. Fındıklıoğlu Z. Fahri, Murat Uraz, Prof. Dr. Orhan Tuna, Yusuf Ziya Demirel.

NEŞRİYAT HEYETİ:

Mehmet Halit Bayrı, Orhan Şaik Gökyay, Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Sait Gökçeoğlu, Kemal Akça, Mehmet Gökçalp (Aladağ).

7 3 Mart 1951

Sat: Rafet Küçük

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR. HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ İHSAN HINÇER
KURULUŞU; AĞUSTOS 1949

SAYI: 21

NİSAN 1951

YIL: 2 - CİLT: 1

Kendine Dönüş

Yazan: Dr. Cahit TANYOL

«Türk Halkbilgisi Derneği» İ. H. Üyesi

Bizim Güneydoğu Anadolu'nun «maya» la-
rını bilmen dinlediniz mi? Bu mayalarda tu-
haf bir gurbet kokar. Dinliyen insanda ağla-
maklı bir hal arız olur. Ruha bir gariplik çö-
ker. Sanki bu mayalar, musiki lisanında, göz
yaşını sesle ifade etmek için leat edilmişler.
O kadar dokunaklı, o kadar yanık, o kadar
kalbe seslenir. Orada, benim doğduğum kasa-
bada, ses veren her şeyde az çok bu mayaların
hâtrasından bir iz bulunur... Bahçelerin listün-
de toparlanan akşam ezanı, kalblere bir maya
gibi siner. Kur'an mayaya çalan bir makam-
la okunur. Sular gecenin sessizliğini aynı ma-
kamla yırtar. Bundandır, bahçelerde bülbül-
ler seher vakti hep aynı makamla söylerler.
Bundandır, bulutlar gecenin zirvesinden dalla-
ra doğru inerek maviliği soyar ve geride le-
kesiz bir gök parçası bırakır. Bundandır, gök
daha yüksek, mavilik daha berrak, yıldızlar
daha ırl ve ay ışığı daha parlaktır. Gurbet onda
zenginleşir, hasret onda coşar; evine dönmeyen
yığınların hüznü onda birikir. Bütün bir hayat
bu mayaların coğrafyası içine yerleşir.

Benim çocukluğum böyle bir dünyada geç-
ti. On iki yaşında kasabamı terkettiğim zaman,
bu yanık mayalar memleketini rüyalarımın ter-
kettim. Geceleri basımı yastığa koyar koymaz
onda uyanır, onda yaşar; sabahleyin bulundu-
ğum şehrin okuduğum kitapların hayatına dö-

nerdim. Zamanla bu çitt dünyadan ayrıldım.
Mayaları, boşluğa bir dua gibi sinen akşam
seslerini, her şeyi, her şeyi geride bıraktım.
Yeni bir musiki, yeni bir ses dünyasının içine
girdim. Bu suretle, benim için, bir rüyadan
ibaret olan eski ile bağlarımı kestim. Çocuk-
luğumun son hâtrası Schumann'ın «Rüya» sin-
da kaldı. Bu küçük parçanın melankolisine bir
maya hüznü katmak için kelimelerden nasıl
medet umduğumu, ona türkçe bir güfte yap-
maya nasıl çalıştığımı ve bestede bir ay ışığı,
bir dal hisirtisi tespit edebilmemin imkânlarını
nasıl araştırdığımı şimdi hatırlıyorum. Bu toy
hâtıra, benimle bu küçük beste arasında, be-
nim anılabileceğim hususi bir musiki lehçesi
olarak kaldı. Bu yeni musiki o kadar vahşi ve
o kadar zalim bir şiddetle geldi ki, zamanla
bize ait olan her şeyden beni nefret ettirdi.

Hiç şüphesiz yok ki, bu nefrette devrin kanaat
ve telkintilerinin büyük hissesi vardı. Artık ma-
yaları, halk havalarını düşünmekten bile uta-
mıyordum. Klasik Türk musiksini ise ne din-
liyorum ve ne de anıyordum. Bu yeni musiki
çok güzeldi. Bir parçayı her dinleyişte yeni
bir kapı aralanıyor ve hayale yeni bir uçuş
sahası açılıyordu. Fakat onda, hayatı derinliği-
ne kucaklayan ve mayalarda olduğu gibi, ru-
hu zerre zerre dağıtan mistik bir tarafın ek-
sikliğini hissediyordum. O, arkasında boşluk bi-

402

403

Çıldır'da "Üç - Uğuz Kardeşler,, Efsanesi

Nakleden: KIRZIOĞLU M. Fahrettin
Kars Lisesi Tarih Öğretmeni

Anadolunun doğusunda en büyük yol üzerinde bulunan Kars ili, milli Türk tarihi bakımından son derecede ehemmiyetlidir. Hazar denizini güneyinden ve kuzeyinden dolaşarak Orta Asyada Anadoluya gelen eski göç kolları, hep yukarı Aras ve Kür boylarını takip ederek Kars yaylasından geçmişler, buraları yerleşerek hâtıralar bırakmışlardır. Mesela, Saka (İskit) Türklerine ait çok mühim yeradları (Pasınlar, Gogaren, Sakasen, Sahat-Çukuru, Taok... gibi) buralarda görüldüğü gibi, Eski-Oğuzlardan ibaret olan Part (Arsaklı) ların tarihî hâtıraları da yeradları ve efsane-destanlar şeklinde yaşamaktadır.

Tarihî coğrafya tâbiri olan ve Bizans çar-
rakan bir maceraya benziyordu. Bu belki bizim için, daha doğrusu benim için böyleydi. Yıllarım bu duygularım içinde geçti. Ruhumda eskkiye, yerliye ait ne varsa hepsi benimle bağlarımı kesti. Çevremdeki fikirler de zaten bana bunu fısıldıyordu. Ben, yerli kıymetlere düşün-
man; hen, ürüklü hareketlerinin çoğu idim.

Diyarbakırda, ilk yedek subaylığımı yaptığım zaman, düşünce ve kanaatlerim böyle bir seviyede idi. Bu şehir, surlarıyla, iç içe seçmiş dar sokaklarıyla tam bir orta çağ havasına gömülmüştü. Onun bu ortaçağ havasını, ne "Dağ kapısı"nda, akşamları, askeri mahfelde galıyan hafif musiki parçaları, ne asri kıyafetli subay aileleri ve ne de arada sırada verilen balolar dağıtabiliyordu. Gün görmüş akrep nesilleri bile, bu şehirde, modern insanı yemnek hususunda, daha hünerli görünüyordu. Gece, hafif bir ay ışığı, yeni dünyaya ait bütün izleri silmeye ve şehre orta çağ manzarasının deşetli güzelliğini vermeye yetiyordu.

Bu ihtiyar şehrin tarihini yaşamak isteyenler, ona gece girmelidirler.

Sıcak bir akşam üstü "Martın kapısı"nda ki kışlamız önünde otuyordum. Civarımızda bulunan küçük mahalle kahvesinin gramofonu, antik şarkı koleksiyonundan mutut neşriyatına başlamıştı. Havayı, ağırlığım vücudumuzda duyduğumuz bir sıcaklık dolduruyordu. Birden üz ve sızma görmemiş bir ses akşamı

ında hıristiyanlığın bir mezhebini (gregoryenlik) bildiren "Armenya, Armeni" tâbirinin yanlış anlaşılmasından istifade eden Haylar'ın (Ermenilerin) sahip çıktıkları Küçük-Arsaklı (Arsagunik) sülâlesi idaresinde altı asra yakın bir zaman Doğu-Anadolu ve batı Azerbaycan'a hâkim olan Partlar'ın da Türklüğü, buralara ait tarihî destan ve efsanelerden, keskince anlaşılmalıdır. Bu destanların başında, Ondördüncü asırda yazıya geçen ve 12 destanı ihtiva eden Dede-Korkut Kitabı gelmektedir. Bu Eski-Oğuzlar destanında, İç-Oğuz ilinin küçük merkezi gösterilen SÜRMELÜ şehri, Kars'ın Tuzluca kazasındaki ve Aras'ın sağ kıyısındadır. Yayılak merkez olan Ağca-Kala şehri ise, şim-

bir bıçak gibi kesti. Bu, Nizipli Deli Mehmedin "Antep keremi" idi. Bu sesin içinde bir dünya, yıllardır kaybettığım bir iklim yapıları yaprak açıyordu. Bir anda, suyunun galletinden faydalanarak, bu sıcak yaz akşamının havasından, bu türkünün içine atlayıverdim. Bütün benliğimde garip bir çözülme vardı. Bu türküyü çocukluğumda ne kadar çok dinlemiştim. Hele bir vezir Ahmet vardı. Şimdi yağmurdur, bilmiyorum. İçip içip te, sesini, gecenin içine bir bırakıverdi mi, bîbûller susuverirdi. Bakarsanız, gecenin umulmadık bir saatinde, onun sesi dalga dalga boşluğa yayılır, havak ağaçlarına, ceviz yapraklarına sürünerek, dînlene, dînlene, uykularımızı üzerine eğilir; sonra toprak damları yalayarak sulara döklürdü.

Bu türkünün beni götürdüğü uzak seyahatim uyanığım zaman, içimin, sanki, bir güneş yağmuruyla yıkanmış olduğunu hissettim. Ruhumda, içretil ve zoraki olan her şey bir anda eriyivermişti. Küçük bir türkü beni kitapların veremediği hakikatlere götürmüştü. Sanki yeni bir hafızaya, yeni bir şura sahip olmuştum. O gün bugün, yerli kıymetleri inkâr ve red suretiyle girilen bir medeniyet savasının milletlere hüsrandan başka bir şey veremeyeceğine inandım; ve kendi kıymetlerini hor gören her düşünmeye şüpheyle baktım.

diki Revan (Eriyan) vilâyetinde ve Elegez (Alagöz) dağının güney eteğinde harabeleri görülen yerdir. Dede-Korkut kitabındaki yeradlarını ince haritalarda tesbit edince, Kars ilinin, Dağıstan-Demirkapısı (Derbent) şehrinde Hamid (Diyarbakır) ve Mardin bölgelerine kadar uzayan "Doksan-Tümen Oğuz İleri" nin orta yerinde bulunduğu görülür.

Bu yüzden, Kars ili ve çevresinde Eski-Oğuzlara ait büyük taş âbideler, yeradları, efsaneler, anâneler ve inanlar şeklinde birçok hâtıralar yaşamaktadır. On yıl önce neşrettiğimiz "Ardahan'da Uğuz Dağı Efsanesi" adlı yazımızda (*) bu hâtıralardan kısmen bahsetmiş-tik. 1948 yazında Karsın Çıldır kazasında tektiklerde bulunurken, Ardahan'daki Uğuz-Dağına ait efsanenin başka bir kolu sayılacak çok mühim bir efsaneyi de mahallinde tesbit edebildim (**). "Üç-Uğuz Kardeşler" hikâyesi adıyla de anılan bu millî efsanemiz, bundan dokuz asır önceki tarihî bir kayda da uyduğundan, son derecede ehemmiyetlidir. Lüzumlu gördüğümüz bu kısa girişten sonra, efsaneyi tanıtaçacağız. Fakat, efsanemizin iyice anlaşılabilmesi için, bunda adigeçen yerleri tarif edeceğiz:

1) Uğuz-Dağı, Uğuz-Çayırı. — Çıldır'ın Kurtkale nahiyesiyle Meşe-Ardahan da denilen Damal ve Hanak nahiyeleri arasında ve Kür ırmağının sol yanındadır. Uğuz-Çayırı, etrafındaki dört köyün biçeneğidir. Uğuz-Dağı veya Ziyaret dağı da denilen küçük yumru dağ, bu çayırın güneyinde olup, tepesinde "Kula" veya "Mağhsa" denilen harçla yapılmış bir yüksek kule ile bunun dibinde bir tandır-ocağı harabeli vardır.

2) Ağca-Kala şehri harabeleri ve Akbaba-Dağı. — Çıldır gölünün doğukuzeyinde kıyıya 180 metre mesafesi olan büyücek bir ada içerisinde Ağca-Kala şehri harabeleri vardır. Bu ada/şehir, 233 adımlık ve bir kağıt geçebilecek genişlikteki İri yassı taşlarla döşenmiş bir yolla sahile bağlıdır. Burada köylülerin "taş-dam,

(*) Bak. M. Fahrettin Çelik, "Ardahan'da Uğuz-Dağı Efsanesi", ÜLKÜ dergisi, 1941 Şubat, sayı 96, s. 509-513.

(**) Bu efsaneyi, Kars Lisesi tarafımdan Kars'ta çıkarılan BÖRLÜK dergisinin 1948 Eylül, 5. sayısında ilk defa neşretmiştik.

K O Ş M A

Ben o illeri hep, gezdim bilirim.
Ağladım, söyledim, çaldım o yerde.
Koştum yâr peşinden gözyaşı döktüm
Kul oldum, yalvardım, öldüm o yerde.

Anamdan uzağım, yarımdan irak.
Acıym demeye kalmadı yürek.
Kaderin yazısı, ne etsin felek?
Sazımla bir oldum, kaldım o yerde.

Dağlanmış gönlümü, bir ceylân gözü,
Dolaşır dilimde hep «yârım» sözü.
Daha on beşinde, gül pembe yüzü,
Kendimi dertlere saldım o yerde.

Severken uçurdum nazlı eşimi,
Ağlarken kuruttum pınar yaşımı.
Açtığım çukura, gonca aşkımlı,
Sonunda gömülmüş buldum o yerde.

Nermin TOK

dedikleri 12x18 ayak eb'adında ve toprağa gömülü halde dolmenler vardır. Adada ev ve bezirhane harabeleri, yollar ve en yüksek yerinde de harçsız duvarla çevrili üç köşeli bir içkale bulunmaktadır. İçkalenin doğu ve güney yanında bir ufak ortodoks kilisesi yıkıntısı ile mezarlıkta, Eski-Oğuzlardan kalma taşınan köç heykelleri görülüyor. Adanın güney ucunda harçlı bir gözetleme kulesi yıkıntısı ve adada yer yer köca koca menhirler, iri taş âbideler vardır. Karşıda gölün kıyısındaki Ağca-kala köyü abalısı her yıl bu adadan 300 araba kadar ot biçiyor. Ada-şehrin ismiyle anılan Ağcakala köyünün kuzeyinde ve dik olarak göle bakan tepe üzerinde köylülerin "Senger" ve "Kalaça" dedikleri bir dağ-kaleciği ve hendeklerle zıkkaklı araba yolları izi görülmektedir.

Eskiden (XI. asra kadar) Gogaren (Çarark) memleketinin Cavak vilâyetinin merke-

zi olan bu «Çıldır-Ağcakalası» şehrine, eski Türkçe ile «Akal - Kalak» (yani akça - şehir) deniliyordu. Çıldır gölünün güneydoğusunda, bugün üzerinden Devlet hududumuz geçen ve 3110 m. yüksekliğinde Akbaba dağı vardır. Yaylalarıyla meşhur olan bu dağın etrafındaki 32 köylü nahiyeye de ötedenberi «Akbaba nahiyesi» denilmektedir. Kars - Arpaçayı, bu nahiyedeki Arpagöölünden çıkar.

3) Taşköprü — Çıldır gölünün güney ucundan akan ayağı Zarsat - suyu-na karıştıktan sonra Şüregel'de Karsçayına kavuşur. Gölün ayağına yakın ve daraldığı bir yerde «Taşköprü» denilen ve göl içerisine gidip yarıda kalan ve çok kocaman taşlarla yapılmış bir köprü vardır. Yakınındaki köye de buna göre «Taşköprü» adı verilmiştir.

Gölün batısında, suları Kür ve Aras akımlarına ayıran 3192 m. yüksekliğinde ve yaylalarıyla meşhur Kısırdağı (veya «Kısır'ın-dağı») diye anılan bir ulu dağ vardır ki, Zarsat (Arpaçay) - Çıldır - Ardahan - Gölle kazalarının hudut noktasında bulunmaktadır. Esasen Çıldır gölü, Kısır ile Akbaba dağları arasındaki çukurda ve 1950 m. seviyede bulunuyor.

Bu gerekli izahattan sonra, «Üç-Uğuz Kardeşler» efsanesini aynen nakledeyim:

«Çok eski zamanlarda, Güreçlülükten (XII. asırdaki ortodoks Kıpçak-Gürcü hâkimiyetinden) de ileri çağlarda Ardahansuyu boylarında ve Çıldır gölünden görülen yakın dağlarda çok iri gövdelli ve dev-yapılı Uğuzlar yaşamış. Kıtah-ehli olmıyan (putperest sayılan) bu evvel zaman Uğuzları, kendî bacıları (kızkardeşleriyle) de evlenebilirmiş.

Uğuzların üç tane beyi varmış. Üçü de kardeş olan bu Uğuz-Beylerinden en büyüğü Ağca-Kala'da, ortancaşı gölün ayağındaki Taşköprü semlindedi, en küçüklü de Uğuz-Çayırı'nda oturur ve buralarda kışlarlarmış. Büyük kardeş Akbaba dağında, ortanca Kısır dağında, küçüğü de Uğuz dağında yaylarmış.

«Bunlar kitap ve din bilmediklerinden müsrîk olup Allah'a isyan etmişler: Büyük-Bey, halka çok zulmeylemiş; Ortanca-Bey, göl içine doğru Taşköprüyü yaparak deryaya köprü kurmak istemiş; Küçük-Bey de Uğuz-dağı'nın tepesinde o mağısa (kula) yı yapıp göğe direk kurmaya çalışmış, «Allahın yanına çıkacağını» diyerek Tanrılık iddiasına kalkışmış.

Bu asıllıklar Cenabı-Hakka hoş gelmemiş; bu üç kardeş de, Uğuzları da mahvetmiş; Ağcakala şehri harap olmuş, öteklerin de köprüsü ve kulesi yarıda kalmış, tamamlanamamış.»

✱

Çıldır ile Ardahan'da çok yaygın olan bu «Üç-Uğuz Kardeşler» efsanesinin, bizi, büyük bir hakikate ve tarihi kayıtları kolayca izaha ulaştırdığını görüyoruz. Çünkü, bu efsanedeki «göklere çıkma isteği» ni, bundan dokuz asır önceleri Selçuklu sultanı Alparslan'ın Yukarı-Kür boylarını ve Ardahan bölgesini fethettiğini bildiren çok mühim bir arapaç tarihin de öğreniyoruz. «Ahbâr-üd-Devlet-is-Selçukiyye» adını taşıyan ve son yıllarda türkçeye tercüme edilip Türk Tarih Kurumunca bastırılan eserde, Alparslanın Aras-Kür ve Yukarı Fırat-Murat boylarındaki fetihleri, o zamanın sefer raporlarına göre yazılmıştır. Bu çok mühim kıtapta, 1067 - 1068 kısmını Tiflis şehrinde geçiren Sultan'ın ilkbaharda Yukarı-Kür boylarına ve Ardahan bölgesine yürüdüğü anlatılırken şöyle denilmektedir (32 - s.1).

«Sultan (Alparslan), Nemrud ibni Ken'an'ın sâkin olduğu ve oradan göklere çıkmak istediği memleketi (bizim Ardahan-suyu solundaki Uğuz-dağı ve etrafını) harap ederek, onun eiyarında bir memleket (belde?) ve bir mescid bina etti.»

Bu tarihî kayıta adı geçen ve «Nemrud gibi göklere çıkmak istiyen» memleket beyinin, bizim «Üç-Uğuz Kardeşler» efsanesinde anlatılan Uğuz-dağında kulesi bulunan Oğuz-Beyi olduğu muhakkaktır. Bugün Sovyet Ermenistanında kalan Elegez (Alagöz) dağında ve Gürcistanında kalan Ahılkelok ile Ahıska çevrelerinde bile, Müslüman ve Hıristiyan ahali arasında, tarihten önceki çağları hatırlatan büyük taş âbidelerin, hep «iri gövdelli, dev-yapılı Uğuzlar'a atfedilmesi ve bu kromleklerin bulunduğu yerlere «Uğuz-taşı, Uğuz-yurdu, Uğuz-köprüsü, Uğuz-kalaçası» gibi isimler verilmesi, bizlere, Dede-Korkut kitabı ile buna benzer «Oğuznâme»lerde adı geçen Doğu-Anadolu ve bütün Kür ve Aras boylarındaki yerlerin, eski hâkim ahâlisinin Türk ve Oğuz soyundan geldiğini; yani Saka (İskit) ve Parfların torunları olduğunu göstermektedir.

KIRZIOĞLU M. Fahrettin

Tetkikler:

Âşık Ömer Hakkında Üç Yeni Vesika

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Mersin Lisesi Edebiyat Öğretmeni

17. asrın en ünlü şairi, âdeta edebi bir mektep meydana getiren Âşık Ömer hakkında ne kadar çok tetkik yapılsa yine azdır. Kendisinden sonra yetişen şairlere asırlarca ve kuvvetle tesir eden bu dev sîma hakkında bugün bilinmeyen cihetler oldukça önerilmiştir. Hâlâ nereli olduğu bile kesin olarak belli değildir. Bence Konya'lı olması ihtimali kuvvetlidir. Evliya Çelebi de ondan bahsetmemektedir. ki bu cihet izah edilememiştir. Bende bulunan elli kadar cökten derlediğim ona ait yüz elli-dan fazla neşredilmemiş şiiri arasında, şimdiye kadar cevaplandırılmamış olan Gevheri'den bahsetmişliği ile Ömer'in gezdiği yerlere iki yenisini ilâve eden iki şiiri de vardır. Bu üç manzumeyi ileride yapılacak tetkikler için faydalı bulduğumdan neşrediyorum.

Aşağıdaki birinci manzumede Gevheri'den bahsedilmektedir. Ömer'in (Şâirname) içinde on yedi saz şâirinin ismi geçtiği halde Gevheri'nin adına rastlanmamaktadır. Sadettin Nühzet merhumun (Âşık Ömer) eserinin 88. sahifesinde, Kâhyazade Ârif «Çöğür şuarasından Âşık Ömer ile Gevheri birbirleriyle muâsir ve müsâhip olup, Fener'de bir Yahudi meyhanesinde otururlar» idâresi akdâh-i ays ü iştret ederler ve iskenlelerin üzerinde bilââram bir beyit Âşık Ömer ve bir beyit Gevheri söyler ve karşılığında dahi kâtipler o beyitlerden hiçbirini zâyî etmeyüp hemen kayd ü tahrir ederler» demektedir. Fakat bugüne kadar kaydedildiği bildirilen bu şiirlerden birbirine hitabeden manzumeler bulunmamıştır. İlk defa olarak aşağıda yayınladığımız murabbada Ömer: (Ey Gevheri şöyle bilkim) hitabında bulunmaktadır. (Bu divanın üçüncü kitâsının ilk iki mısraı cöknte eksiktir.)

Fahri âlemdir Muhammed hem şeriat andadur
Hem nebi enbiyadur hem nübüvvet andadur
Kurdular şehri muazzam şark-i garp ümmetli
Hem selâmet hem imâmet hem şefaât andadur
Kurulup mahşer yerinde Ehubekir sayhası
Nice yüz bin evliyanın serçeşmesi
Zikri Hak ehl-i salâtin andadur hep nemesi
Hem ibâdet hem kanâat hem kerâmet andadur

Mescid ü minvarı ol hazret-i Osman eyledi
Hem riayet hem saâdet hem şehâdet andadur
Der ki ÖMER kazalardan nusret-i mansuru
muzafferdür All

Eşbehidür erenlerde ismi Haydar'dur All
Ey GEVHERİ şöyle bilkim şeyh-i miâberdür All
Hem imâmet hem hitâbet hem kerâmet andadur
Bu manzome Ömer'in Bektaşılığı meselesinde de dikkate alınmağa değer.

Diğer iki manzumeye gelince, Ömer'in şiirlerinden Bursa, Sakız, Varna, Tunca, İstanbul, Sinop, Bağdat gibi şehirleri gezdiğini öğreniyoruz (Bakınız: Sadettin Nühzet, Âşık Ömer, s. 10). Aşağıdaki manzumelerle bu şehirlere iki yenisini (Şam ve Zile) yi katmak lazımdır. Şiirler hatalı olmakla beraber vesika mahiyetleri itibariyle önem kazanırlar.

Ben yâre mest olmuşam neyerim meyhanî
Bülbül gülgene verildi baykuşa vefâni (?)
Her seher suphan okurum dola Şam meyhanî
Cennet-i a'lâ deyü geldim Şam'a ben
Çevre yamın bürümüş ortasında bağ var
Her seher akup iniler hoş mübarek çağı var
Üçler yediler şunda kırklar dağı var
Cennet-ül me'vayı seyrana geldim Şam'a ben
Seyyahat ettğim için terkeyledim sılayı
Hatipler miâbere çıkmış dinleyelim duayı
Ya altında derler ya üstünde derler cennet-i
a'lâyı

Cennet-i a'lâyâ seyrana geldim Şam'a ben
Der ki ÖMER bu didemden ruz-i şep nemler
akar
Yedi ırmak sekiz kapusu var kibleye bakar
Şam ilinin dilberi çok seyrana çıkar
Cennet-ül me'vâ deyü seyrana geldim Şam'a ben

Gözleri hûmadür baktışı bengi
Huri kızlarından almış irengi
ZILE'nin içinde bulunmaz dengi
Şöyle bir güzeldür bir zaman seyret

Bir sıyah perçemli kaşları eğme
Salıur bir zaman yavruya değme
Ak gösü üstünde bir iki düğme
Gönüller, sahrası bir can seyret

"Yusufelili Huzûri,"

- II -

Yazan: M. Gökalp ALADAĞ

Bizde mahfuz bulunan Huzûri'ye dair hususî notlarda, şairin 1937 yılında Erzurumda imamlık yaptığı sıralarda bir genç ilkokul öğretmeni bayanla tanıştığı kayıtlıdır. Dizdaroglu'nun kitabının metinler bölümündeki (34) numaralı ve şu dörtlükle başlayan güzellemeyi Huzûri'nin bu genç kız için yazıp kendisine hediye ettiği, vakidir:

Cemâlin şaşkınlık verir güllere
Kusursuz yaralmış, yaradan seni.
Düşmüş sarı saçlar sağ ve sollara
Görenler çağırır el'aman seni.

Şair: "Bu şiiri yazıp kendisine verince pek sevindi ve teşekkür etti." diyor ve aynı bayan için 1937 yılının ramazanında yazdığı şu şiiri kimseye okumamış kendisinde saklamıştı. (Bu şiir hiçbir yerde nesredilmemiştir):

Bir gül için bin dikene kul olmak
İnce düşünürsen reva değildir.
Dayanır, çekerim cevriñi aneak
Meylim saña kuru dâva değildir.

Münasip bağrıma vurursun bir ok
Aşkındır ister olsun daha çok
Göze, kaşa, kırpıklara sözüm yok
Kim der bal dudakım deva değildir.

Lütfeyle sevdiğim HUZURİ zara
Bu derhtilyi yola getir ne çare
Bir sulu şeftali gönder iftara
Bu gazeller bad-i hava değildir.

Son iki mısradan da anlaşılacağı üzere, şii, 1937 nin ramazan ayında yazılmıştır. Huzûri'nin Erzurumda imamlık yapmış olduğunun

Mahilap bakış güzeller genç
Lâmelif kaşları dişleri inel
Cennet bakaşında narı turuncu
Berî dön cemalin bir can seyret
Huriler serveri sen çoklar yaşa
Haddeden çekilmiş şof hilâl kaşa
Cennet bakaşında bir top menevşe
Otur yol üstünde bir cana seyret
AŞIK ÖMER der ki Hakka bir niyaz
Ak göğsü üstünde gerdani beyaz
Bazı yeşil sarımur bazı beyaz
Dökülmüş akıktan bir cana seyret

Cahit ÖZTELLİ

eserde yazılmamış olması bir şey değildir; fakat Erzurum gibi Anadolu'nun sanat şehirlerinden birinde kalmış olması mühim olsa gerektir.

VII. "Huzûri'nin Eserleri" bölümünün son şikkında heceli deyişlerinin (200 den artık) ve "bu sayının takribi" olduğu, bunlardan 16 sının her biri ayrı ayrı değer ve önemde olan destan, olduğu haber veriliyor. Burada yine Kırzoğlu'nun yukarıda adı geçen makalesindeki notlara dayanılarak bu hükme varılmıştır. Şunu itiraf etmelidir ki Huzûri'nin hece ile yazdığı ve elindeki mürettep divanda mazbut bulunan şiirleri (200) den çok fazladır. Dizdaroglu, şairin ancak 119 heceli şiirini yayımlayabilmiştir. Bütün heceli şiirleri bir araya gelse bu miktarın birkaç misli bir yekûn tutacağına kanılır.

Kitaptaki 16 destandan başka, şairin birçok tanınmış destanları vardır. "Edebi şahsiyeti" bölümünde (sayfa: 45, sat: 10) "destanlarının sayısı 16 dir." diye mahdud bir rakamla şairin yalnız on altı destanı olduğu anlatılmak istenmiş. Bu rakamın sabit olmadığını iddia ediyor, eğer müellif arzu ederse şimdiye kadar hiçbir yerde negredilmemiş iki uzun ve ihtimal destanını sunabileceğini vadedyorum. Şairin kendisinde, bunlardan maada birkaç gayri müntesir destan daha mazbut bulunmaktadır.

VIII. Edebi şahsiyeti bölümünde, Kırzoğlu'nun yukarıda adı geçen yazısından bir parça alınarak (s. 49) şairin karşılaştığı meslektaşlarının; Polathaneli Kararı, Erzurumlu Hafız Kemal, Poskoflu Müdamî, Mehmet Muhtar Beğ, Hasankaleli Serdere, Atıvînil Nimet Suzan, Bayburtlu Feryadi, Ardahanlı Sâlim olduğu zikrediliyor. Halbuki Huzûri'nin karşılaştığı şairlerin hepsi bunlardan ibaret değildir. Muharirin eserinde bizzat zikrettiği M. Halit Bayri'nin (Ülkü sayı 7, Temmuz 1947) tarihli nüshasındaki (iki aşık arasında) adlı makalesinde, Huzûri'nin yukarıda adı geçen şairlerden başka: Erzurumlu Kemal, Hacı Şehvârî, Erzurumlu İhsanî, Narmanlı Sümmanî ve yaşayan aşıklardan Ardanuçlu Efkarî (geçen sene vefat ettiğini duyduk), Bardızlı Nihani ile karşılaşmış olduğu kaydı vardır. Bir halk şairinin diğer

şairlerle olan münasebetlerini geniş ölçüde ele almak icap ederdi. Çünkü şairlerin karşılıklı manzum muhaverelerde bulunması basit bir şey değildir. Şu halde müellif, Huzûri'nin karşılaştığı şairleri tam olarak göstermediği gibi, bunların manevi değerlerini, şöhratlarını de izhar etmemiştir. Bilhassa Narmanlı Sümmanî gibi Kuzey-doğu Anadolu'da büyük bir şöhrat temin etmiş bir şairin, Huzûri ile temasta bulunmuş olması pek mühim bir nokta olsa gerektir.

Müellifin (Huzûri'de Temeller) rûhdüne düşecek yok, yalnız psikolojik tahliller yapılmamıştır.

IX. Huzûri'nin tanzir ettiği şairler de tam olarak gösterilmemiştir. Birkaç örnek verelim: (Tecnis) den:

1) Rahmetümedi el' göğüste yüz yerde
Kan ağladım, boyun buldum o yâre.
Eyyah, uslanmadım belki yüz yerde
Ayak çaldım, başım vurdum o yâre.

(Huzûri, S.: 111, 24 no. lu şiir).

Huzûri'nin tanzir ettiği şiirin ilk kıtası:
Yağrı beni aşk oduna o yanmaz
Ya ne dersin merhametsiz o yâre.
Seher oldu feryadından uyanmaz
Dınarım ki âte bilbül yara.

(Gevherî, M. Fuat Köprülü, Türk Saz Şairleri An. c.: II, S.: 105).

2) Semâ'den:

Dedim cevretme ey âfet
Dedi hublarda âdettir.
Dedim yok çekmeğe takat
Dedi sabret, selâmettir.

(Huzûri, 119 no. lu şiir).

Bunun, nazire olarak şu dörtlükle başlayan şiirden mülhem olduğu kanaatindeyiz:

Dedim dilber niçin eylersin cefa
Dedi güzellerde eski âdettir.
Dedim gayrilerde edersin vefa
Dedi mutlak aşıklara nisbettir.

(Kemalî, adı geçen eser, Sa: 553).

Görüldüğü gibi iki şiirde müşterek vasıflar — veznen farklı olmakla beraber — vardır. Eddâ, tâbir ve ruhça tam bir benzeşmiş var demebilir.

3) Birden fazla olur ağ günün dostu
Kara gündü belki bir daha (1) olmaz.
Bilerekten yanmak değildir kastı
Ziyasız ateşte pervane olmaz.

ZİLELİ ŞAİRLER

Arkadaşımız Mersin Lisesi Edebiyat öğretmeni Cahit ÖZTELLİ, folklor ve edebiyat sever arkadaşlarımızdan isteyenlere, yazmış olduğu Zileli Şairler'den birer nüsha hediye etmek istediğini bildirmektedir.

Zileli Şairler, 144 sayfadır. Esaslı bir çalışma neticesinde ortaya konmuştur. Sonunda indeks, fihrist ve bibliyografya sayfaları vardır. Otuz Zileli şairi tanıtan muharir, 20 sinin eserlerinden örnekler de vermektedir.

Arzu edenlerin, adresine müracaat etmelerini rica ederiz.

(Huzûri, S.: 157, No.: 112).

Tanzir ettiği koşmanın ilk kıtası:
Gönül ne gexersin dağda, ovada
Ser verir aşıklar sırrı şây olmaz.
Dökme yüz suyunu her. ocaklıya
Karga kirasından anka bay olmaz.

(Celâlî, adı geçen eser S.: 535).

4) İsmi var, cismi yok ankaya döndü
Ne eylik, ne bahşış ne caba kaldı.
En yakın dostumuz âdâya döndü
Ne ehlibba ne de akraba kaldı.

(Huzûri, S.: 117, 36 No. koşmadan).

Tanzir ettiği koşmanın maddesi:
Dinleyin vâf edem devranı, demi
Cihan halkı bütün berdara kaldı.
Değilsin müneccim, bulunma zanda
Neden fehmedersin dildare kaldı.
(Sümmanî, Hayatı, Eserleri, N. Yağmurdereli, 1939, Ülkü matbaası, S.: 110).

5) Yüzbeyüz bakarken yârin yüzüne
Kapıdan bakırım o yâre şimdî.
Korkum rakiplerin uydu sözüne
Düştük meclisinden kenare şimdî.

(Huzûri, S.: 117, 35 No. koşmadan).

Tanzir ettiği koşmanın ilk dörtlüğü:
Gönül hayıl demdir cân-ı visâle
Öyle teşmird ki almağlar şimdî.
Gel arzu eyleme bağ-ı cemâle
Senin tek virandır o bulgur şimdî.
(Erzurumlu Emrah, M. F. Köprülü, Türk Saz Şairleri An. CIII: III, S.: 626).

(1) Buradaki (daha) kafile dolayısıyla (dane) şeklinde olsa gerektir.

408

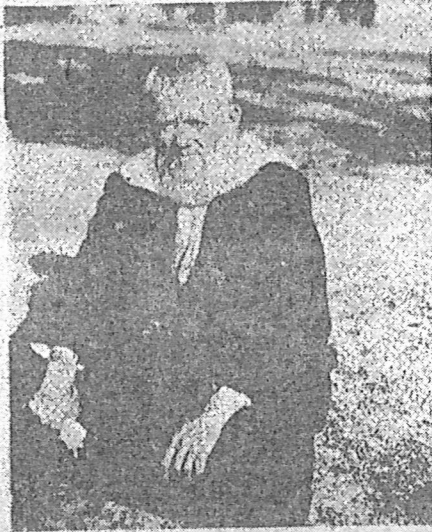
409

6) İyi kötü ne demektir kim eker
Bir toprakta biter zehirle şeker
Her kimi ne çekerse dilinden çeker
Sükût eylemeyen selâmet olmaz.
(Huzûri, eser, S.: 158, ikinci kit'a)
Tanzir ettiği koşmanın ikinci kit'ası:
Yoksulluk dediğin ömürler söker,
Katrani kaynatsan olur mu şeker.
Cinsi bozuk adam, cinsine çeker
Cinsi bozuk adam, cinsine çeker
Aslı kara demir geyherdar olmaz.

(Sümmani, yukarıda adı geçen eser, S. 123).

Bu misaller yalnız iki eserden alınmıştır. daha çoğaltılabilir. Bu nazirelerin (tesâdüfî) olmasına imkân yoktur, şairin bizzat yukarıdaki şairlerin şiirlerini okuduğu, duyduğu vâkidir.

X. Şairin bir destanı, eserde (Ters-iş) başlığı altında, İzahlı Halk Şiiri Antolojisi (S.: 200) de (Tezatlar Destanı) ve Sadi Yaver Ataman'ın (Karabük: Sayı: 516) da (Tezat Destanı) adı altında neşredilmiş, Tarihîten Sesler dergisinde (sayı: 2) (Ters-iş Destanı) diye ad konmuş. Bunlardan hangisi doğrudur? Eğer müellif (Ters-iş) i (Tezat) in karşılığı olarak olmuşsa yanlış almıştır, bunun tam Türkçesi (Ters-iş) değil (Terslik) dir.

Ali Huzûri Coşkun, 1948 yılı sonbaharında Sarıkamışta iken

XI. Kitaptaki 87 numaralı güzelleme, Müdamî ile Karsta yapılan karşılaşmada, (S.: 170, IV. No.lu karşılaşma) Huzûri tarafından kıta'ya söylenilmiş, muhtabı tarafından tanzir edilmişti. Bu, müstaâil bir koşma olmadığına göre nası olmuş da tekrar koşmalar arasında konmuş? Dizdaroğlu, H. Nezihi Okay'ın (Sümmani) adlı eserinin tenkidinde (Bk. Türk Folklor Araştırmaları, sayı: 10-11) bu hususta kat'î fikirler beyan etmiş muharririn karşılaşmalarından çıkarıp derc ettiği koşmalar için (müstakil şiir sayılamaz) demişlerdi. Bu noktada, muharririn bizzat beyan etmiş olduğu hataya düştüğünü hatırlatmakla iktifa ediyorum.

Gene bu koşmanın (67 No.lu koşma) 7 nci mısra:

Uzun boy, ince bel, kapkara kaşlar,
ve IV No.lu karşılaşmadaki 7. mısra:
Boy uzun, bel ince, kapkara kaşlar
şeklinde ve: 87 numaralı koşmanın 11. mısra:
Şeker dil, bal dudak, değirmi dehan,
IV. numaralı karşılaşmada aynı mısra:
Dil şeker, dudak bal, değirmi dehan
şeklinde yazılmış. Bu değişiklik neden olmuş, veya yapılmış?

XII. Bazı kelimeler şairin şivesine uygun olarak yazılmak istenmiş, fakat yanlış yazılmıştır. Meselâ (S.: 25, sat.: 4 deki) 'bihiş' aslında 'behiş' ye (S.: 145 deki 90 no.lu koşmanın sekizinci mısraındaki) 'etmek' aslında bildiğimiz 'ekmek' mânasındadır. İlk bakışta insan bu sonuncu kelimeyi (telâffuz etmek, kötülük etmek) diye kullanıldığını zannediyor, halbuki hiç de öyle değil. Çoruh şivesine göre böyle kullanılmışsa gene yanlıştır, çünkü onlar ekmeğe, (U) yi hafif telâffuz etmek üzere (etmek) derler.

Muhterem Hikmet Dizdaroğlunun eserindeki pürüzler bunlardan ibarettir. Her ne olursa olsun Dizdaroğlu'nun bu monografisini takdir ediyor ve kendisini eserinden dolayı tebrik etmeği borç addediyoruz.

M. Gökalp ALADAĞ DÜZELTME

19. sayıdaki 'Yusufelili Huzûri, adlı yazımızın (sayfa 294, satır 4) deki (Psico-analyse) yerine (Psych-analyse), aynı sayfanın 2 nci sütununun 26. satırındaki (Kilimli) kaydının olmaması, (ilk beyti) yerine (onuncu beyti) olması ve 29. satırdaki mısram:

Cihan durdukça dursun Türklere şehri
metaneldir.

şeklinde olması lazımdır, düzeltilir. M. G. A.

Etütler:

Naldöken Tahtacıları

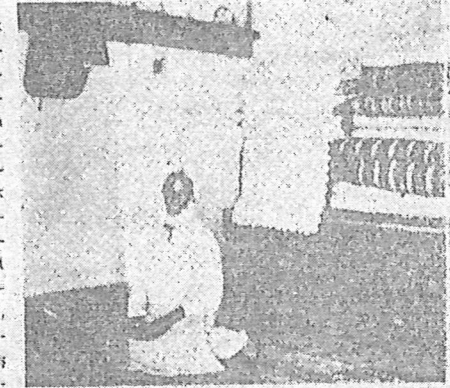
YATAKLAR — KAPLAR VE KULLANILIŞI — YEMEKLERİ VE YEYİŞLERİ

— III —

Yazan: Rıza YETİŞEN

YATAKLAR

Yüklükteki alı yeşilli, temiz ve yumuşak yataklar, odayı süslemekle kalmayıp, gelen misafirlere rahat bir uyku ve istirahat da bahşeder; safi yünden yapılmışlardır; pamuk ve başka şey katıyen kullanmazlar. Köyde, karyola ve saire gibi şeyler kullanılmadığı için, yataklar yere yazılır (serilir). Yere yazılan döşeklerin (=minderin) üzerine ayrıca çarşaf sermek âdet değildir. Fakir evlerde minder olduğu gibi serilir; vakitli olanlar bunun üzerine bir kılıf daha geçirirler. Yastıklarda bir hususiyet yoktur. Yorgan; çarşafdır, yıkanmadan yıkanmaya sökülüp dikilir durumdadır. Yani, yünden sırunmuş (yorgan yapımında çapraz dikilere sırmak ve bunun yapılmasına sırunmuş diyorlar) yorganın üzerine, iki parçadan müteşekkil ve biri altta diğeri üstte, bir çarşaf dikerler; bu şekildeki yorganı kullanmak daha rahat oluyor. İnce gelen çarşaf beyaz, dışa geleni renkli ve güzel kumaşlardır, Yorgana üstten bakınca çerçevesi bir tabloyu hatırlarız. Çok soğuk günlerde, battaniye yerine, halı, kilim ve çul gibi şeylerden istifade ederler. Hall vakti yerinde olan evlerde misafir yatakları ayrıdır. Eve fazla müsevîr (misafir) gelirse, kendi yataklarını da onlara verip, yataksız yataklar; bit da kâfi gelmezse, konu komşudan alırlar. Yerimiz yatağımız yoktur diye misafir almamak âkıllarından bile geçmez. Hattâ, günlerce, haftalarca kalan misafire en ufak bir imâda dahi bulunmazlar. Ne yapıp yapar, ona memnun etmeye çalışırlar. Bazı varlıklı evlerde kuştüylü yastıklar ve çocuk minderleri de vardır. Köyde sandalya, masa, sedir ve başka oturma vasıtaları kullanılmadığı için, oturak döşegi ve postekiden istifade ederler, Oturak döşegi, 60x80 ve buna yakın ölçülerde minderçiklerdir. Yün, pamuk veya eski bez parçalarından yapılır. Her kişiye bir döşek verilir; zaten iki kişi bunun üstüne sığmaz da. Döşeklerin, ocaklığın (ocakın) iki yanına ve büyük rafın bulunduğu duvarın dibine sıralanır. Misafir fazla ise, yüklüğün önüne, ye hattâ

Meryem Teyze evinde işlerini bitirmiş adamın (Kocasını) bekliyor

ortalara da, konulur. Yataklar da gene, başlar büyük raf tarafına gelmek üzere, yazılır. Şurasını da belirtmek isterim ki evler yaptırırken içinin teşkilâtı, yatakların başları batıya gelmemek üzere tanzim edilir. Çünkü; ölümlerin başları batıya doğrudur, iyi olmaz.

KAPLAR VE KULLANILIŞI

Yemek pişirme kapları ÇENCERE (=tencereler) ve güveç'tir. Tencereler umumiyetle bakırdandır; kalaylı olmasına bilhassa dikkat ederler. Bir hususiyetleri yoktur. Çencerede daha çok çorba, haşlamalar gibi sulu şeyler pişer. En çok toprak güveçler işlerine yarar. Her yemeği onda yaparlar. Kızartmalar ŞAPLI (=tava) da yapılır. Tava, kahve kavurdıkları ağız kapaklı ve daha küçük kab'a denir. Bunun sapı 50-60 cm. kadardır; bazıları da ortadan kırmalıdır (kolay taşınabilmesi için).

Bir de DIĞAN dedikleri (tepsi) kab vardır; bazı tatlı ve börekler bunda yapılır. Bunun iki tutamaklı olanına KULPLU derler; aynı işleri görür, bakırdandır. Düğün ve başka törenlerde yemek pişirmek için kızan ve daha küçükü olan KUZU ÇENCERE'sinden fay-

410

411

dalanırlar.

Yemekleri bakır çanaklarda yerler. Eskiden kırmızı renkli toprak çanak pek revaçta iken, bugün onun yerini porselen tabaklar almıştır. Fakat bakır kablarda hiçbir zaman kıymetini kaybetmemiştir. Bunlara umumiyetle SEEN (=sahan) derler. Derin olanlarına ÇUKUR SEEN, düzce olanlarına KÜÇÜK SINİ denir. Üzerinde yemek yenilene de doğruca sinî derler; bu pek az evde bultunur. Bazıları tahta sofralarda yerler. Fakat ekseriyet, daha ziyade koyu renkli bezden yaptıkları SUĞRA (=sofra)larda yer içerler. Yemekler el ve kaşıkla yenir. Ağaç kaşıkla yiyenler de çoktur. Çatal ancak bir şey kızartılırken kullanılır. Misafirler için gatal kaşık sandıkta saklanır. Çatala PİRON derler. Sofralarda bıçak ancak eklemek için kullanılır. Yemeği karıştırmak ve kablara koymak için ÇOMÇA (=kepece) vardır; ağaçtan yapılmaz. Madeni olan çomçayı, daha ziyade çok sulu yemeklerde kullanırlar. Suyundan ayrılması icap eden yemekleri de hevkiir veya süzgeçle ayırırlar.

Su kabı desdi (=testi) dir; biraz küçüğüne hardak derler. Bardağa da KUPA denir. Maşrabaya TENEKE derler ve ekseriyetle suyu bununla içerler. Kupa misafirlere ayrılmıştır. Su deposu olarak, kazan veya süt güğümünden

faydalanırlar. Hamur ve saire için İLEĞEN (=leğen) kullanırlar. Çamaşır, ağaç TEKNE'de yunur. Misafirlerin el yumaları için EL SEHENİ ve IRBIK (IBRIK) hemen her evde vardır. Bazı evlerde adı sehen ve maşraba bu işi görür. Su içme kabına-bazan tas dedikleri gibi, el sehenine de tas derler. Misafirlere peşkir vermeyi ihmal etmezler.

YEMEKLERİ ve YEYİŞLERİ

Sabahları kahvaltı olarak en çok tarhana çorbası içilir. Hemen her gün tağrana (=tarhana) için evler vardır. İşlemeciler ve Kuşbazlar tağrana içmekte meşhurdurlar. Bundan başka, kaynarca (=papara, tirit) ve ağşamdan kalma yemekler yenir. Çay, kahve, keyf için içilir; bilhassa çay, pek ender içilir (bir iki eve münhasırdır). Çay, kahvelerde satılır ve orada içilir. Bazı evlerde ANA BABA KOKUSU dedikleri = ada çayı) güzel kokulu nebatta kaynatıp içerler. Yaşlılar kahve içer. Öğle için yemek pişirme âdeti yoktur; acı soğan, kuru ve yavan ne bulunursa, yerler. Misafirleri olursa tabiatile yemek pişirilir. İşe gidenler azık olarak zeytin, soğan, peynir, havla (=tahhan helvası), yumurta, pastırma, sucuk ve balık gibi şeyler götürürler. Sulu yemeklerden götürmek, dökülme ihtimali olduğu için, pek âdet değildir. Köylüler en çok akşam yemeklerine ehemmiyet verirler. Herkes akşam üstü (ikinci zamanı) yemek pişirme derdine düşer. Acaba ne pişirelim? diye. Ekseriya komşularından öğüt alırlar. Köylülerin en çok yediği yemekler: Karalana (=kara lahna) başta olmak üzere muhitte yetişen bütün sebze, çeşitli kir otları, gene en başta TURPU (=turp otu) dur. En çok sevilen lobya (=kuru fasulye) dan başka nohut, kuru pakla (=bakla), börtilce, bulgur ve kuru sebze de yerler. Et, balık pek az yenir; çünkü köyde kasap yoktur. LOBYA FIKARANIN ETİDİR diyerek asıl ete pek rağbet göstermezler. Süt, yoğurt, yumurta işlerine çok yarar. Yağ olarak yalnız zeytin yağı yerler. Sade ve tereyağ belki Hâçık bultunur (nadir olan şeyler hakkında bu tabiri kullanırlar). Her şey satan dükkâna da KUŞUN SÜDÜNÜ ARASAN VAR derler. YEMEK kelimesini pek az kullanırlar; bunun yerine YIYECEK derler. Ne yiyecek pişiriyorsun? Yiyecek ne var? gibi. Yemek yiyelim, yerine; Hadî ekmek yiyelim, derler. Yemeğe, AŞ, veya bazan MANCA derler. Pilav'a da AŞ denir. Bazı yemek adları:

Araştırmalar:

Silleli Süruri'nin yayınlanmamış Şiirleri

— I —

Önsöz: Muzaffer ERDOĞAN

Derleyen: Abdülkadir ERDOĞAN

•Türk ve İslâm Eserleri Müzesi-Eski Müdürü

Konya ve mülhakatından yetişen saz şairleri arasında Silleli Süruri hakkında şimdiki kadar epeyce yazılar yazılmış ve bir hayli neşriyat yapılmıştır. Bazı kitaplarda kendisinden dolayısıyla bahsedilmiş, bazılarında ise o doğrudan doğruya ele alınmıştır. Bunlardan başka Konya'da müntezir Yeni Fikir dergisinde dahi onun bazı koşmaları neşredilmiştir. Bütün bu bahsettığımız kitab, broşür, makale ve dergilerde yayınlanan şiirleri bugün için dahi tamamlanmış bir halde olmadıktan hayati hakında esaslı ve tam bir bilgi elde etmek, ne de olsa, mümkün olmuş sayılabilir. Hemen çoğu Konya vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı adlı kitabdaki müphem ve rivayete müstenid kayıtların tekrardan veyahut şeklinin bazı ufak tefek ilâvelerle bozuntusundan vücuda gelen

Yoğurtlu çorbaya TOĞGA, Lahnalı, börtilceli, acı biberli pirinç çorbasına TIRKIŞ, sütlüce SÜTLÜ ÇORBA, un ile südü pişirip (muhallesi gibi koyu tuzlu olan yemeğe BULAMAC, haşlamalara KAYNATMA derler. Tatlı az yapırlar: Pekmez, ilçeç (=reçel) ve kolay yapılan SARIFIRMA (=sarığına burma), LELENGİR (el kadar hamuru yağda pişirip pekmez veya toz şekerle yerler), KATMER (bu da leleğir gibi, fakat kat kat hamurdandır) gibi pek mahduttur. Böreklerden: içi peynirli, ve daha çok içi gelinalı (=gelincik) ve ispanaklı olanı yapılır. Bunlar ya tavada yağla, veya saça yağsız olarak pişirilir. Bir de tavada yağ ile pişirilen, el kadar hamur vardır. Buna BİŞİ diyorlar.

Ekmeğe SOMUN derler. Kendi fırınlarında pişirirler. Ekmeğe fırma konurken, küçücük bir parça hamurun içine bir yumurta koyarlar ki buna GÖDALAK derler; çocuklar için yapılır. Bu arada bir de küçücük somun yaparlar, buna pıde derler.

Hamuru ileğenlerde yoğurturlar; somun büyüklüğünde parçalara ayırıp, mayalanması için bir sıra göz göz yapılmış tahta MINEYTe ko-

bu satırlar, bize, onu bütün özellik ve edebî kıymetleriyle aksettirip tanıtmaktan uzak olduğunu kabul etmek icap eder.

Böyle bir vaziyet karşısında onun eserlerini araştırıp toplamanın en doğru bir yol olduğunu gayet iyi takdir eden merhum üstadımız Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Müdürü, Abdülkadir Erdoğan, hususi kütüphanesinde mevcut yazma cökler arasında bulunan Silleli Süruri'nin şiir mecmuasını yeniden ele alarak esaslı bir inceleme kararı vermişti. Gayet bozuk bir inilâ ile yazılan bu manuskriyi aylarca süren bir mesai sonunda tamamen deşifre edip muntazam bir şekilde kendî el yazısıyla olmak üzere vaktiyle defterine geçirmişti. Bilâhâre başına bir mukaddime ile hayatına ve edebî şahsiyetine âid düşünceler ve inilâsalarını yazıp

yarlar, üzerini kalınca bir şeyle örterler, mayası gelince de fırına atarlar. Bir haftalık ekmeği bir seferde yaparlar. Bazı hâllerde BAZLAM (=pıde), YÜK EKMEK (=yufka) yaparlar.

Yemekler umumiyetle el ile yenir. Sulu yemeklerden bazıları da elle yendiği gibi, kuru yemeklerin kaşıkla yenilene de vardır: Pilav kuru olduğu halde kaşıkla, kara lahna sulu olduğu halde elle yenir. Bütün aile aynı tabaktan yer. Yemekler hep yerde yenir. Çocuk çocuk bez sofrâ etrafına çevrelenirler, ve en büyüklerinin sunması (=başlaması) ile yemeğe başlarlar. EKMEK BÖYÜĞÜN, SU KÜÇÜĞÜN, düsturu her zaman tabik olunur. Yani: Yemeğe büyükler başlar, fakat suyu önce küçük içer. Bazan komşular birbirlerinde yemek yerler. Evin erkeği bir yere gittiğini ve orada yemek yiyeceğini evine şöyle bildirir: Ben Mehmetlere ADAMA gidiyorum, süva getir. Karısı o gün ne yemek yaptıysa fazlasıyla çanaklara koyar ve bir parça ekmeğe Mehmetlere gider; orada hep birlikte yer içerler.

Rıza YETİŞEN

Bizir Emmi, çocukları ve torunlarıyla ekmeğe yiyor.

412

413

eklemek suretiyle bir tetkik mahsulü eser hâline getirmişti. Fakat vakitsiz vukubulan ölümü, Sürürî'ye âid hazırladığı bu monografyayı neşir âleminde atmasına mâni olmüştü. Baş tarafına yazdığı önsöz'de maksadını izah ederken takip ettiği metodu şu satırlarda bâriz bir şekilde aksettirmiş bulunmaktadır: „... Yıllardan beri üzerinde durduğum ve eserlerini toplama ya koyduğum Konya saz şairleri arasında Silleli Sürürî'nin şiirlerini daha canlı buldum. Ben şu küçük kitabda onun hece ve aruz vezinleriyle vücuda getirmiş olduğu şiirlerinin hemen kâffesini tesbit ile birer birer gözden geçirdim ve bu suretle hayatı ile edebî şahsiyetine âid noktaları, kendi eserlerinden bulup çıkarmayı daha uygun gördüm. Şimdiye kadar ona dair yazılanlar hemen tamamen rivayete müstenid bulunduğundan hiçbir ilmi kıymeti hâiz bulunmuyordu. Doğumunda ölümüne kadar başından geçirdiği belli başlı hâdiseleri kat'i vesikalarla tesbit imkânsızlığı karşısında ta'kid edilecek en doğru yol rivayete müstenid hususları bir tarafta bırakarak eserlerine dayanmaktan başka bir şey olamayacağı bedihidir.»

O; bir aralık Silleli Sürürî'nin meftun ve meclûplarının bazı muhterem zevatın ısrarı üzerine bu şiirlerden bazılarını parça parça neşrine râzi olmuş, hattâ bunlardan o âna gelinceye kadar hiç bir yerde nesredilmemiş bulunan koşmalarından bir haylısını o sırada Konyada intişar etmekte olan halkevî dergisinde yayınlamıştı. Bunu yaparken o âna kadar bilinmeyenleri bir tarafa bırakmayı tercih edip tamamen meçhûl kalanları başkalarına tanıtmayı münaşip gördüğü halde kendisinden sonra aynı yolda çalışmak hevesinde olan bazı zevat buna riayet etmiyerek eskiden yapılmışları tekrarlamak yoluna saplanmışlardır. Her bilgi şubesinde olduğu gibi folklor araştırmalarında da eskileri tekrar yerine yenileri bulup başkalarına tanıtmaya yolu tercih edilmelidir. Biz bu ana prensibe dayanarak „Türk Folklor Araştırmaları“nda fırsat buldukça merhum üstad tarafından hazırlanan bu eserden şimdiye kadar hiç bir yerde yayınlanmadığını tahmin ettiğimiz örnekleri imzasıyla vermeye çalışacağız. Bunlar arasında başta destanları olduğu halde koşmaları, türküleri, divanları, semâileri gibi halk şiir vezinleriyle yazılmış olanları mevcuttur. Hayatını, edebî şahsiyetini ve diğer hatıra ge-

YENİ ADRESİMİZ

Dergimizin adresi bu aybaşından itibaren değişmiş bulunmaktadır. Yeni adresimiz aşağıdadır. Maamafih, eski ve yeni adreslerimiz aynı posta ve postacının tevzi dairesinde olduğundan, eski adresimize gönderilen mektup ve havaleleri, bugün olduğu gibi yarın da muntazaman almamız, temin olunmuştur.

Yeni adresimiz: Yeşildirek, Sultan Mektep sokak, No: 17 - İstanbul

lebilecek hususiyetlerini ise bu yayınlanmamış şiirlerinin neşri bittikten sonra kitab hâlinde bastıracağımız Silleli Sürürî'ye âid külliyyatındaki tetkiklerine bırakacağız:

D İ V A N

— 1 —

Sevdi cânım İsevi nevreste tersâ tâzeş
Nim nigâhtı aklım aldı gözleri şehbâzeş
Âteş-i aşkım söylemez cânâ kâr etmez saba
Esmedikçe rûzgâra kâkûle yelpâzeş.
Eyledim Ferhad gibi şiirin için cânım telef
Âferin derdin benim bu hâlimi görse selef
Eylesem derdim beyân bin cild kitab olur tühaf
Zülfü nârından örülmüştür anım şîrâzeş.
Bir mürüvvelsiz ecfakâr lûtfu yok kâfir kıza
Neymiş onun kıymetli otlara yandırdı bizi
Pek ezilmiş lâle gibi sükkar dudak kırmızı
Hayretimi mücib oldu anım ol efsânesi.
Der Sürürî vasfolumuz ol yüzü gülgüne renk
Görmemiş mislin Kırî-i İngiliz, Moskof, frenk
Rub-ı meşkün dolaştın, gerçik dünyada denk
Hüsûne mağrur olan dilberlerin mümtâzeş.

— 2 —

Görmek ister dide günüm ol kadar serv ü şeh
Ah nîdem ol sem-i yâr olmaz rakiblerden tehl
İttifaken bir yere cem'olsa ayyâr çekmem ek
Fârîğ olmak sevdiğinden bir kişi olsun rehi
Sırma veş bir efsere bin melike şah olur
Yerseler mülk-i Acem, Moskof, Arab, Rum ü
Lehl.

Cân ü baş eyler feda Leylâ'ya kim Meccûn olur
Kûhsârda âh ü zâr etmeklik anda müntehi
Fırkat-ı dildâr Sürürî gerçik vusletten leziz
Sabrolunmaz görmek ister nef-i nûr ü müştâh

Yerlere Atfedilen Hikâyeler:

Gerdek Kayası ve Havuz Başı

Tesbit Eden: Dr. N. R. BALCIOĞLU

Halk hikâyelerini tesbit ederken yurdumuzda yerlere atfedilen birçok hikâyeler tesbit ettik. Bunların bir araya gelmesinden Türk Mitolojisi adı seri kitaplarımızın 16 ncı cildi meydana geldi.

Bir folklorcunun selâhiyetlerinin hudutlarından çıkmamak için bu hikâyeler hakkında hiçbir fikir beyan etmiyoruz. Biz sadece bunları tesbit etmeye çalıştık. Çünkü zamanın elinde, bunlar da daha pek çok folklor hazinelerimiz gibi kurumaya başlamışlardır. Bu kitabın tamamını neşretmemizin sonraya kalması dolayısıyla bunları şimdilik „Türk Folklor Araştırmalarında“ peyderpey neşre gayret edeceğiz. Muhakkak ki, bu tesbit işinde düştüğümüz hatalar olabilecektir. Bunları görüp düzeltmek lütfunda bulunacaklara veya bu konuya dair bildiklerini Derneğimize duyuracak olan ilgililere şimdiden teşekkür ederim. 15 yılı aşkın bir zamandır folklor malzemesi derlemek için dolaştığımız Anadoluda erişemediğimiz muntakalar muhakkak ki henüz daha pek çok. Oralara ait olanlardan da haberimiz olursa, onların da kaybolup gitmelerinin önüne geçmiş oluruz.

Dr. N. R. B.

GERDEK KAYASI

Sivas şehrine bağlı Yıldızeli kazasına 7 kilometre mesafede Selâmet köyünün kıyısında yalçın kayalar arasına kurulmuş bir mağara vardır.

Eni altı, boyu onbir adım, yüksekliği iki metre kadar olup bu odamsı yerin çevresinde sedirler bulunmaktadır. Dışarıyla bir adamın gücüne sığabileceği bir kapıyla temastadır. Tavandan kalın ve eskimiş bir is tabakasıyla kaplıdır.

Mağaranın on adım ilerisinde içinde kurtlar eksik olmayan bir kaynak vardır. Adına KURTLU GÖZE denilmekte olan bu sudan şifa beklenir. Mağaranın kapısının yedi adım ilerisinde ne kuruyan ne büyüyen bir ahlat (yabani armut) ağacı vardır.

Selâmet köyü ve yine bu mağaraya dört kilometre mesafede bulunan Yeniköy halkından bu mağaranın hikâyesini şöyle tesbit ettik:

O civarda bir bey yaşamış. Bu beyin gayetle güzel bir kızı varmış. Bu kız kapılardaki bir çobana göz koymuş. Çobanın da kızda gözü varmış amma;

— Ben kim, ağamın kızını istemek kim.

(1) Selâmet köyünden Mehralı, yaşı 40, köyün yerlisi. Yeniköyden Dursun Hocası: Yaşı 40, köyün yerlisi (merhum). Hikâyenin tesbit edildiği yıl: 1932.

Diye düşünürmüş. Derken ağa kızını bir başkasına vermek istemiş. Kız bunu haber alınca her şeyi gözüne alarak bu çobana kaçmış. İki sevdalı baba ocağını bırakarak oralandan uzaklaşmışlar. Nereye gideceklerini bilmeden dolaşırken bu dağın yamaçındaki kayalığı görmüşler. İkisi birlik olup o kayalık içinde kendilerine bir ev yapmaya başlamışlar. Bu mağarayı oyarlarken melekler de kendilerine yardım etmiş olacak ki burayı kırk günde yapmış bitirmişler. Burada gelin güvey olmuşlar, uzun seneler yaşamışlar.

Taşlardaki kurumlarda yemeklerini orada yaptıkları için onların izi imiş. Onun için buraya o zamandan bu zamana kadar hep Gerdek Kayası derler.

HAVUZ BAŞI

Urfa'ya iki üç kilometre mesafede Halilülrahman denilen mevkiye bir tabii havuz mevcuttur. Etrafı tabii kayalarla sarılı bol ve tatlı sığı olan havuzun başında ağaçlar arasında bir de kahve vardır.

Urfa halkı için burası bir mesire yeridir. Bu kahvedeki kahveci âdetla bir türbedardır. Ve bu havuz bir ziyaretgâhtır.

Havuzun içinde bol miktarda tatlı su kefalı vardır. Fakat bu balıklar ora halkınca mubarektir, yiyeceğine başına daima bir felâket gelmekte olduğu söylenir. Hattâ o kahveci yeni

ilk

415

Dergimize Gelen Eserleri Tanıtıyoruz

BU DA BİZİM KÖY

Bu eser, M. Enver Beşe gibi folklorcu bir arkadaşımızın tarafından yazılmıştır. Safranbolu havallisinin folklorunu ihtiva etmektedir. Basada basılmıştır.

114 sayfa, 150 kuruştur. Dağıtma yeri: Basada Ankara Kitabevidir. Muharririnden de temin olunabilir. Adresi: M. Enver Beşe, Sungüpek mamülleri Sanayi Müessesesi Haberleşme Şefi, Gemlik.

KİĞİ

M. Sadık Yiğitbaş tarafından kaleme alınmış olan bu eser, Kiği'nin tarihi, coğrafi, iktisadi, içtimai ve folklor tarihini 430 büyük sayfa halinde vermektedir. Fiyatı 5 liradır. Metolla ve ısrarla bir çalışmanın mahsulüdür.

Kitabı almak isteyenler, eser sahibinin adresine müracaat etmelidirler: M. Sadık Yiğitbaş, Devlet Demir Yolları Dış Hekimi - Afyon.

geldiğini anladığı her ziyaretçiye birtakım hikâyeler anlatır.

Güya oraya gelip bu balıkları gören bir paşa: Kendisinin mübarek dediği balıkların mübarekliğine inanmamış.

— Ne olursa olsun bu balıklardan ben yiyeceğim. Sizde göröceksiniz ki bana hiç bir şey olmayacak. Balığın da mübareği olur mu? demiş.

Bu balıklardan avlanmış, orada kızartıp yemiş. Atına binmiş, fakat daha iki adım atmadan attan düşmüş, ayağını kırmış.

Bunların insana uğursuzluk getirdiğine dair bir ikinci hikâye: Yine aynı kahveci tarafından anlatılmış. Urfa'nın diğer yerlileri tarafından da söylenmiştir.

Yine bu balıkların kutsiyetiyle alay eden bir memur gelmiş, bu balıklardan tutmuş, yemiş. İki gün sonra bir suçtan dolayı tevki edilmiş.

Havuzda bulunan balıklar bu kutsiyetin verdiği yasakla çok artmışlardır. İstanbul balıklarının Cami avlularındaki güvercinlere yem atmaları gibi Urfa halkı da bu balıklara marul

KIRK KÖSE VE BİR KÖSE

Arkadaşımız Celâl Kişmir'in ekserisi dergimizde negredilen masallarından terekkiüp eden bu masal kitapçığı, 28 sayfa, 20 kuruştur. Tévzi yeri: Konya Yeni Kitabevidir. Celâl Kişmir'in o akıcı üslûb ile yazılan kitap, hem folklorumuz için bir kazanç, hem de çocuklarımız için okunacak güzel bir eserdir.

KARADENİZ BÖLGESİ HALK TÜRKÜLERİ

50 kuruş fiyatla satışa çıkarılan 28 sayfalık bu kıymetli derleme, halk musikisiyle uğraşanlar için dikkate şayan bir eserdir.

Veysel Arseven, küçük eserine 20 türkünün notasını ve güftesini sıkıştırmanın kolayını bulmuştur.

Eser sahibinin adresinden temin edilir: Veysel Arseven, Pazarören Köy Enstitüsü Müzik Öğretmeni - Kayseri.

atmaktadır. Yaz başlangıcından sonuna kadar bu havuzun başında bir kaç ta marulcu bulunur. Halk bu mukaddes balıklara o marullardan atar. Balıklar iri bir marulu 23 saniye gibi bir zamanda parçalayıp yemektirler.

Bu havuzun hikâyesini şöyle tesbit ettik.

Anlatan: 2-3 yıl buralarda dolayan ve bu bölgenin bütün folklor kaynaklarıyla ilgilenen Emekli Veteriner Albay İsmail Hakkı Teksur: Yaş: 68.

Hazreti İbrahime atfedilen hikâyenin kısaltılmış şekli şudur:

Hazreti İbrahim Nemrut tarafından yakalandıktan sonra yukarıda tarif ettiğimiz havuzun karşı tarafına isabet eden tepelere getirilmiş ve orada bir mancınığa yerleştirilmiş. Havuzun bulunduğu yerde de büyük bir ateş yakılmış. Ateş alev yalınmakta imiş.

Hazreti İbrahimi bu ateşin içine fırlatıp atmışlar. Fakat onu koruyan Allah bu büyük alev yığınının bir havuz, odunları da o havuzda dolayan balıklar haline getirmiş.

Balıkların üzerindeki kırmızı lekeleri halk, bu odunların yanmış kısımlarına atfeder. Onun için bu balıkları yemek günahdır.

İnevi Tüzbilimi:

Ölüm ve yas görenekləri ve bir ağıt

Yazan: İ. İsmet ÖZALP

İnevi'nde, ölüm ve yas üzerine olan görenekler ayrı bir özellik gösterirler. Hele ağıtları ünlüdür. Aşağıda verilen bir örnek te, bunların ne denli içli ve güzel olduğunu göstermeğe yeter.

Bir kimsenin ölümünü duyanlar, yayla yayla, mahalle mahalle ölü evine taşınır gelir. Ölünün yakınları, komşuları hep toplaşır, yakum yakar, ağlaşırlar. Gelenlere ölü evinden yemek çıkarılır. Yemekte, et yahnisi, pilâv, ayran bulunur. Anadolu'nun başka yerlerinde (örneğin BOZKIR'da) yemek, ölü gömülüp kabirden dönülünce verilir.

YAS; İnevi'nde yas rengi ak'tir. Yas rengi ak'tır ama, özel olarak ak giyim mi diksinler? İktisadi şartlar buna bırakmaz ki! Tutumlu olmak zoru onun da kolayını buldurmuş. Giyimlik takımı (işlik, çintiyani çok geniş şalvar) ters çevirip içini dışına getirirler. Giyimlerin ak astartı üstüne gelmiş olur. Başlarına ak çember bağlarlar. Böylece baştan ayağa ak giyilmiş olurlar. (Anadolu'da, Mevlüt dinlemeğe giden kadınların ak çember bağladıklarını, burada anmak gerekir.)

Yas, ölene verilen öneme, arkada kalanların duyarlılığına göre, bir aydan bir yıla değin sürebilir. Bu süre içinde kızlar, hep ak giyimleriyle dollaşırlar; süs, altın takınmazlar.

Yas biteceğinde, nişanlı bulunan kızların, kaynata veya kaynanaları, gelinlik kıza, birtakım giyim (işlik, çintiyani) le birlikte açık mor, vişne rengi bir çaluk (yazma) getirirler. Gelinlik bu getirilenleri giyinerek yasına son verir. Gelinlik kız, yalnız kendi evlerinde değil, nişanlımın evinde ölüm olduğunda da yas tutar.

Daha yirmisine varmadan, kendi kaza kurşunıyla ölen Vahdet için, Gemecik Yaylasından (1922 doğumlu) Bilâl Ayan'ın söylediği ağıt:

Vurdum, ölmeden dutun durayım,
Giydirin gelini, yüzün göreyim!
İler muradına erer dünyada;
Müratsiz toprağa nasıl gireyim?

Gelin mi geliyor, görse gözlerim,
Çıkıp ta bakmaya dutmaz dizlerim!
Yâr ile aramda olağ sözlerim,
Sormadan kimseye nasıl diyeyim?

Evvelden şad idim, şimdi şaşırđım!
Şaşırđım! yolumu sarpa düşürđüm!
Genç yaşında canı tende bişirdim,
Dünyadan ahrete nasıl gideyim?

Gelir imiş başa yazılan yazı,
Çöktü yüreğime acı bir sızi,
Durmadan anama ederdim nazı,
Kuzun körpeylken ayrıldın anam!

Sana bir bergüzâr verecek idim,
Bir daha yüzünü görecek idim,
Tanrıya emanet edecek idim,
Yolum, dönmez yola benziyor anam!

Yurmuşum kendimi, taş oldum anam,
Acı ölümlere baş oldum anam,
İlin güllerinde bülbül ötüyor,
Bu yıl benim gülüm boş kaldı anam!

Kalbimde kurardım murat almayı,
Toplayıp dostları güveyi durmayı,
Bugün gelin günü, kurun sofrayı,
Habersiz düşünüm oluyor anam!

Gönlüm turna gibi uçar havada,
Şahin vurdu beni, düşüm ovada,
Genç yaşında hasret kaldım murada,
Muradın alanlar öğünsün anam!

Ecelim yetişti, vurdum kendimi,
Ben yaparım, felek yıkar bendimi,
Acap kimler alır benim dengimi?
Sefayı sürenler öğünsün anam!

Ezeli evrakta, levhü kaleimde,
Yazılmış adıma kara yazılar,
Yâr ile birlikte bir baş dikmişim,
Meyvasını yemeden çilin bozdular.

İmtihan yerinde imdat kuluna,
Kimse gütmaz imiş doğru yoluna,
Kendî kıymetimi kendim bilmedim,
Medet senden Yarab, Vahdet kuluna!

h116

617

AYIN İZLERİ:

TÜRK KADIN KIYAFETLERİ SERGİSİ — XXII. MÜSTESİRİKLER KONGRESİ — UNESCO MANEVİ VE İÇTİMAİ BİLİMLER ÜYESİ

★ «Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneği»nin himayesinde hazırlanan Kenan Özbek'in hususi koleksiyonundan müteşekkil «Türk kadın kıyafetleri ve eski elişlerine» ait sergi 19.Mart.1951 günü Ankarada D. T. ve Coğrafya Fakültesinde açılmıştır. Bir açış söylevini veren Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Hikmet Birand, ezcümle şunları söylemiştir: «25 senelik emek neticesinde bir araya toplanmış bulunan bu zarafet, renk ve nefaset temsilcisi olan resim ve işlemler uzun bir geleneğin bilediği ince ve usta bir zevkin mahsulüdür. Bunları güzel sanatlardan saymak zaruridir. Türk Amerikan Kadınlar Derneğini, ilk sergisinin konusunu bizi ecebe dostlamıza en iyi şekilde tanıtacak olan folklor arasında seçmiş olmasından dolayı tebrik eder ve yorulmadan bu koleksiyonu bir araya getirmiş olan Kenan Özbek'e karşı da takdir duygularımı ifade ederim.»

Bundan sonra Mrs. Arnold şu sözlerle cevap vermiştir: «Bu işlemler Anadolu ruhunun özü ve Türk Milletinin kalbinin sesini duymak mümkündür. Kendine has motifler taşıyan bu kostümler tıpkı Anadolu yaylasının yumuşak tepeleri ve kızılmak neh-

rinin cazip kıyıları gibi Türkiye'nin kopmaz birer parçasıdır!»

★ XXII. Müstesirikler Kongresi 16-23 Eylül günlerinde İstanbulda toplanacaktır. Bu maksatla yapılan hazırlıklar bir hayli ilerlemiştir. Bu arada kongre üyelerini tenvir etmek için teşkil olunan «Gezi ve Sergi» koluna Tevfik Biyikoğlu, Afif Erzen ve Robert Anhegger seçilmişlerdir.

★ 4895 sayılı kanunla Türkiye'nin de üye bulunduğu UNESCO «Türkiye Milli Komisyonu» üyelerinin 2 yıllık süreleri 11.Mayıs.1951 gününde sona ermektedir. Bu tarihten itibaren 2 yıl faaliyetinde bulunacak Genel Kurul için yönetmeliğin 6. maddesinin C fıkrası gereğince «İçtimai ve Manevi Bilimler» üyesinin «Türk Halkbilgisi Derneği»nce seçilmesi, aynı zamanda «Halkbilgisi Derneği» fahri başkanı ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanı Milli Eğitim Bakanı sayın Tevfik İleri tarafından resmen istenilmiştir. Bunun üzerine «Türk Halkbilgisi Derneği», son oturumunda «İçtimai ve Manevi Bilimler» üyesi olarak dernek umumi kâtibi Behçet Kemal Çağlar'ı ayırmış ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonuna bildirmiştir. İ. H.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Senelik abonesi 300, altı aylık abonesi 150 kuruştur.

Yurd dışı senelik abone 2 dolardır.

Adres deęiřtirmeler hiçbir şart ve ücrete tabi değildir.

Basılmayan yazılar talep vukuunda iade edilir.

Adres: Yeşildirek, Sultan mektep sokak, No. 17 - İstanbul

M. SİRALAR MATBAASI
Nuruosmaniye Caddesi No. 92 - İSTANBUL

Dergimizin satış yerleri

İstanbulda, Babiâlide: İkbâl ve İrfan, Köprüde: Kemal, Beyoğlunda: Saray, Çağaloğlunda, Eminönü Halkevi karşısında Niyazi, fırın yanında Ahmet, Çarşıkapıda Azak sinemasına dönülen köşede: Mustafa Şeyhoğlu. Beyazıtta: Faik Akgün, Şehzadebaşında: Durak tütüncüsü ile Sebil kitabevinde; Ankarada: Berkalp Kitabevi ve durak bayilerinde, İzmirde: Tilkilikte: Cerrahoğlu Kitabevinde; Konyada: Yeni ve Geçit Kitabevleriyle diğer başlıca bayilerde satılır.

T. C. Ziraat Bankası

1951 yılında da müşterilerine en büyük ikramiyeler dağıtıyor.

Bol keşide - Bol ikramiye

Acele 150 liralık bir hesap açtırınız. Her 150 lira için bir kur'a numarası verileceğinden hesabınızı yükseltiniz.

418

418